

Heroides: Penelope Vlix

Ipse veni: kom lekker zelf

Tekst en vertaling en commentaar

Bernard van de Meeberg

Publius Ovidius Naso leefde ten tijde van keizer Augustus. De centrale thema's bij Ovidius zijn liefde en mythe. Hij was overigens ook de eerste Romeinse dichter die verhalen vertelde vanuit het perspectief van een vrouw. Penelope Vlixi (spreek uit: Penelope Ulixi) gaat over Penelope die haar man Odysseus mist. Odysseus is nog steeds niet teruggekomen van de Trojaanse oorlog en Penelope begint zich af te vragen waar hij blijft.

Persoonsvorm

Onderwerp

Lijdend voorwerp

Meewerkend voorwerp

Ablativus

Achtergrond: Paris-oordeel

Thetis, een nereïde, zou volgens een orakel ooit een zoon baren die in zijn sterke jaren de daden van zijn vader en diens faam zal overtreffen. Dus vraagt **Zeus** zijn kleinzoon **Peleus** om **Thetis** 'over te nemen'. Als Peleus Thetis wil omarmen, wordt zij eerst een vogel, dan een dikke boomstam en tot slot een tijgerin – van schrik laat hij haar gaan! Uiteindelijk vindt hij haar toch en trouwt hij met haar/

De Trojaanse Oorlog begon bij de bruiloft van Peleus en Thetis, waar **Eris**, de godin van de twist, niet is uitgenodigd. Uit frustratie gooit zij een gouden appel met het opschrift 'voor de mooiste' tussen de gasten. De godinnen **Venus/Aphrodite**, **Iuno/Hera** en **Minerva/Athena** denken allen aanspraak te kunnen maken op de appel. Uiteindelijk moest **Paris**, de zoon van de Trojaanse koning **Priamus**, beslissen aan wie de appel toekwam.

- Iuno/Hera beloofde hem de grootste rijkdommen en de heerschappij over heel Azië;
- Minerva/Athena beloofde hem grote krijgsroem en diepe wijsheid;
- Venus/Aphrodite beloofde hem de mooiste vrouw ter wereld.

Paris gaf de appel aan Venus/Aphrodite. Van die tijd waren Iuno/Hera en Minerva/Athena vijanden van Troje. De mooiste vrouw ter wereld was **Helena**, de vrouw van de Spartaanse **Menelaos**. Paris meent recht op haar te hebben en zeilt naar Sparta en verleidt Helena, die hij vervolgens meeneemt naar Troje.

Vertrek uit Griekenland

Toen Menelaos er echter achter kwam, was hij woest. Hij licht zijn broer **Agamemnon** in, en beide besluiten ten strijde te trekken. Door een eed waren alle Griekse Helden die ooit de hand van Helena vroegen verplicht de uiteindelijke winnaar te helpen. En dus trokken veel Griekse Helden naar Aulis, waar zij de zee op wilden. Daar zorgde Artemis echter voor ongunstige wind, want ze was boos op Agamemnon omdat die de heilige hinde van haar had geofferd voor een gunstige wind. In opdracht van Artemis moest hij zijn eigen dochter **Iphigeneia** offeren. Op het laatste moment kreeg Artemis medelijden en legde ze een hert voor haar in de plaats. Nadat het offer was gebracht konden de helden vertrekken, ze moesten alleen nog Odysseus ontmaskeren, want die deed alsof hij gek was omdat hij niet meewilde. Toen ze echter zijn eigen zoon voor zijn ploeg legde deed hij wel weer normaal en was hij door de mand gevallen. Toen konden ze echt op Troje, ook wel de burcht **Pergamus** genoemd, aan.

De wrok van Achilles

Priamus had vijftig zonen en vijftig dochters. Eén van zijn zonen was Paris, die een broer Hector had.

Er is in de Trojaanse oorlog een belangrijke gebeurtenis: de wrok van Achilles. Dit speelde af in het negende jaar en duurde 51 dagen. Hierin was **Achilles** boos op Agamemnon, omdat die zijn vriendinnetje had afgepakt. Daarom besloot hij niet meer mee te vechten. Dit was echter rampzalig voor de Grieken. Daarom besloot **Patroklos**, zijn vriendje, zijn plaats in te nemen door zijn wapenuitrusting aan te trekken. Dit werkt, en Patroklos wordt te grootmoedig en rijdt te ver vooruit waar hij wordt gedood door Hector. Hierop wordt Achilles zo boos dat hij besluit weer mee te vechten, nadat hij zijn moeder Thetis om een nieuwe wapenuitrusting vroeg. In het duel tussen Hector en Achilles doodde Achilles Hector, en sleepte hij diens lichaam zeven dagen lang rond de stad. Daarna kwam hij tot bezinning en gaf hij het lichaam mee aan Priamus, nadat hij met hem had gedineerd.

Odysseus

De wrok van Achilles wordt verteld in het verhaal de Illias (Ilios: Troje). Er is echter een tweede verhaal: de Odyssee. Dit gaat over de tienjarige zwerftocht van Odysseus. De Odyssee beschrijft veertig dagen, en is verteld in flashbacks en wisselende vertelinstanties. Het verhaal wordt verteld op het eiland van de Faiaken, waar hij terecht kwam door schipbreuk. Daar ontmoet hij **Nausikāa**, dochter van **Alkinoos**.

In dit verhaal wordt uitgelicht hoe Odysseus, de man van de listen die het Trojaans paard bedacht, best wel opportunistisch en egoïstisch is. Hij is echter trots en arrogant en heeft ook de woede van de zee-god Poseidon op zijn hals gehaald door de door Poseidon gebouwde muren van Troje te verwoesten en dit ook nog eens te doen veroorzaken door een paard, één van de dieren die aan Poseidon gewijd waren. Daarnaast heeft hij zijn zoon **Poluphemos**, een cycloop, zijn enige oog uitgestoken. Hij verbleef echter het grootste gedeelte van zijn reis (7 jaar) bij **Klypso**.

Zijn zoon **Telemachos**, is het ondertussen wel zat dat hij zijn vader niet kent. De naam Telemachos betekent 'iemand die ver weg is van de strijd'. Telemachos gaat dus op onderzoek uit bij Menelaos en Helena.

De derde verhaallijn is die van Penelope. Zij dient volgens de sociale conventies nu opnieuw te trouwen. Zij blijft echter hopen dat Odysseus terugkomt. Op een gegeven moment beloofd ze de vrijers dat ze een lijkwade zal maken en met één van de vrijers zal trouwen wanneer dat kleeft klaar is. Ze zag echter in dat ze daar al snel klaar mee zou zijn en haalde het daarom 's nachts weer uit elkaar. Op een gegeven moment worden de vrijers het echt zat. Daarom bedenkt Penelope een onmogelijke list: degene die Odysseus' boog kan spannen en met één pijl door de ogen van twaalf bijlen kan schieten, mag met haar trouwen. Odysseus doet echter mee als bedelaar en schiet alle vrijers dood. Hij weet Penelope te overtuigen door haar informatie te vertellen die alleen zij twee weten. Penelope en Odysseus leefden nog lang en gelukkig.

Tekst en vertaling

1	Haec tua Penelope lento tibi mittit, Ulixee; nil mihi rescribas attinet: ipse veni.	Dit stuurt jouw Penelope de trage jou, Odysseus; het doet er niet toe of je terugschrijft: kom zelf!
3	Troia iacet certe, Danaïs invisa puellis; vix Priamus tanti totaque Troia fuit.	Troje ligt zeker, gehaat door Griekse meisjes; Priamus en heel Troje waren nauwelijks zoveel waard.
5	O utinam tum, cum Lacedaemona classe petebat, obrutus insanis esset adulter aquis!	Och was toen, toen hij Sparta zocht met zijn schip, De echtbreker vergaan in de reusachtige wateren.
7	Non ego deserto iacuissem frigida lecto, nec quererer tardos ire relictas dies ¹ ,	Dan zou ik niet koud hebben gelegen in mijn verlaten bed, en niet ² verlaten klagen dat de dagen traag voorbijgaan,
9	nec mihi quaerenti spatiosam fallere noctem lassaret viduas ³ pendula tela manus.	en niet zou voor mij , <i>die de eindeloze nacht probeert te bedriegen</i> , het neerhangende weeftouw mijn weduwe handen vermoeien .
11	Quando ego non timui graviora pericula veris ⁴ ? Res est solliciti plena timoris amor.	Wanneer vreesde ik niet gevaar die erger waren dan werkelijke? Liefde is een zaak vol (van) verontrustende angst.
13	In te fingebam violentos Troas ituros (esse), nomine in Hectoreo pallida semper eram.	Ik verbeeldde me dat de gewelddadige Trojanen naar je zouden komen, bij de naam Hector werd ik steeds bleek.
15	Sive quis antilochum narrabat ab hoste revictum, Antilochus ⁵ nostri causa timoris erat;	Of als iemand vertelde dat Antilochus ⁶ door de vijand overwonnen was, was Antilochus de oorzaak van onze angst.
17	sive Menoetiaden ⁷ falsis cecidisse sub armis, flebam successu ⁸ posse carere dolos ⁹ .	of als dat Menoitiades gesneuveld was onder valse wapenuitrusting, dan hilde ik omdat listen succes kunnen ontberen.
19	Sanguine Tlepolemus Lyciam tepefecerat hastam; Tlepolemi leto cura novata mea est.	Tlepolemus ¹⁰ had de Lycische ¹¹ lans met zijn bloed lauwwarm gemaakt ; Mijn zorg is hernieuwd door de dood van Tlepolemus.
21	Denique, quisquis erat castris ¹² iugulatus Achivis ¹³ , frigidi glacie pectus amantis erat.	Kortom, al wie in het Griekse kamp vermoord werd, het hart van mij, minnares, werd kouder dan ijs.
23	Sed bene consuluit casto deus aequus amor ¹⁴ : versa est in cinerem sospite ¹⁵ Troia viro.	Maar een welgezinde god heeft goed besloten voor mijn kuise geliefde: Troje is in as gelegd terwijl mijn man behouden is.
25	Argolici rediere duces, altaria fumant, Ponitur ad patrios ¹⁶ Barbara praeda deos.	De Griekse leiders zijn weggegaan, de altaren roken, De barbaarse buit wordt neergelegd voor de goden v.h. vaderland .
27	Grata ferunt nuptae pro salvis dona maritis; illi ¹⁷ victa suis Troica fata canunt.	Echtgenotes brengen dankoffers voor hun behouden mannen; Deze bezingen het Trojaanse lot , door hun mannen behaald .
29	Mirantur ¹⁸ iustique senes trepidaeque puellae, Narrantis coniunx pendet ab ore viri.	Rechtschapen oude mannen en sidderende meisjes bewonderen , De echtgenote hangt aan de lippen van de man die vertelt .
31	Iamque aliquis posita monstrat fera proelia mensa, Pingit et exiguo pergama tota mero;	En reeds demonstreert iemand de zware geleverde strijden aan tafel , En tekent de hele Trojaanse burcht met een klein beetje rode wijn;
33	'Hac ibat Simois ¹⁹ , haec est Sigeia ²⁰ tellus,	Hierlangs liep de Simois, daar is het Sigeïsche land, Hier had het hoge koninkrijk van Priamus de oude man gestaan .

¹ Acl: tardos dies + ire

² Trikolom: r7 + r8 + r9 (kort kort lang)

³ Chiasme: viduas (a) pendula (b) tela (b) manus (a)

⁴ veris: abl. comp. bij graviora

⁵ Patronymicum: met de naam van je vader worden aangesproken

⁶ Antilochus: zoon van Nestor, koning van Pylos

⁷ Menoitiades: zoon van Menoitius; Patroklos

⁸ Chiasme: successu (a) posse (a) carere (b) dolos (a) (znw ww ww znw)

⁹ Acl: dolos + posse

¹⁰ Tlepolemus: zoon van Heracles, nam negen schepen met mannen mee naar Troje.

¹¹ Lycisch: Lycië ligt dichtbij Troje

¹² Castris Achivis: abl. van plaats zonder voorzetsel

¹³ Achivus: Grieks

¹⁴ Chiasme: casto (a) deus (b) aequus (b) amor (a)

¹⁵ sospite viro: abl. abs.

¹⁶ Chiasme: patrios (a) barbara (b) praeda (b) deos (a)

¹⁷ nom. mv. m.

¹⁸ verb. deponens

¹⁹ Een rivier nabij Troje

²⁰ De vlakte nabij Troje

	Hic steterat Priami ²¹ regia celsa senis.	
35	Illic Aecides, illic tendebat Ulixes; Hic laecer admissos terruit Hector equos .	Hier lag Achilles, daar Odysseus; Hier schrok de verminkte Hector de teugelloze paarden af .
37 ²²	Omnia namque tuo senior te quaerere misso Rettulerat nato nestor, at ille ²³ mihi.	Want de al oude Nestor had alles aan jouw zoon verteld, die gezonden was om jou te zoeken, en hij aan mij.
39	[Rettulit et fero Rhesumque Dolonaque caesos, Utque sit hic somno proditus , ille dolo.]	Hij vertelde ook dat Rhesos en Dolon gedood zijn door het zwaard, Namelijk hoe een is overvallen in zijn slaap, de ander door een list ²⁴ .
41	Ausus es, o nimium nimiumque oblite tuorum, Thracia nocturno tangere castra dolo	Jij hebt het gedurfd, o al te zeer en al te zeer vergeter van de jouwen, De Thracische burcht met een nachtelijke list te betreden
43	totque simul mactare viros, adiutus ab uno! At bene cautus eras et memor ante mei.	En zoveel mannen tegelijkertijd af te slachten, geholpen door één! Maar jij was daarvoor voorzichtig en denkend aan mij.
45	Usque metu micuere sinus , dum victor amicum dictus es Ismariis isse per agmen equis.	Onafgebroken bonsde mijn hart van angst, totdat jij gezegd werd als overwinnaar op Thracische paarden te zijn gegaan door de bevriende linie.
47	Sed mihi quid prodest vestris disiecta lacertis	Maar wat is de val van Troje door jouw armen mij tot voordeel,
49	Illos et, muros quod fuit, esse solum, si maneo, qualis Troia durante manebam, virque mihi dempto fine carendus abest ?	en dat wat muur is, nu aarde is, als ik blijf, zoals ik blijf terwijl Troje bestond, en de man , die door mij eindeloos gemist moet worden, afwezig is ?
51	Diruta sunt aliis, uni mihi Pergama restant, incola captive quae bove victor arat.	Voor anderen is Pergamon verwoest, alleen voor mij blijft het, dat de overwinnaar als boer ploegt met buitgemaakte rund .
53	Iam seges est ubi Troia fuit, resecandaque falce luxuriat Phrygio sanguine pinguis humus .	Reeds is er bouwland, waar Troje was, en is de vette grond , die met de zeis genomen moet worden , vol met Phrygisch bloed.
55	Semiseputa virum curvis feriuntur aratris ossa , ruinosas occultit herba domos.	Halfbegraven botten van mannen worden getroffen door gekromde ploegen, gras verbergt ingestorte huizen.
57	Victor abes, nec scire mihi, quae causa mordandi, aut <i>in quo</i> lateas ferreus <i>orbe</i> , licet	De winnaar is afwezig, en niet staat het mij vrij te weten, wat de oorzaak van het wegblijven is, Of <i>waar ter wereld</i> jij, hardvochtige, je verbergt.

²¹ Chiasme: Priami (a) regia (b) celsa (b) senis (a)

²² Regel 37-38, lees: Namque **senior Nestor rettulerat** omnia tuo nato, misso te quaerere, at **ille** mihi.

²³ Slaat op Telemachos

²⁴ Eufemisme, vul aan: 'proditus sit'